

Η επίδραση του «Βραβείου Αειφόρου Σχολείου» στους συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς, σύμφωνα με τους ίδιους

Χριστίνα Νομικού
Διευθύντρια 7^{ου} Δ.Σ. Αγίου Δημητρίου
Τηλ. 210 9911615-
nomikchri@gmail.com

Δημήτρης Καλαϊτζίδης
Διευθυντής ΓΕΛ Ραλλείου Πειραιά
210 4117027
kalariv1@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το «Βραβείο Αειφόρου Σχολείου» (ΒΑΣ) υπήρξε ένας διαγωνισμός μεταξύ σχολείων με αντικείμενο την ενσωμάτωση της ιδέας και των αξιών της αειφορίας σε κάθε τομέα της ζωής και λειτουργίας της σχολικής μονάδας. Μετά από 4 χρόνια εφαρμογής του ΒΑΣ πραγματοποιήθηκε έρευνα με στόχο την αξιολόγηση του διαγωνισμού και των επιτευγμάτων του. Σύμφωνα με απαντήσεις των ίδιων των εκπαιδευτικών τα οφέλη από τη συμμετοχή τους είναι πολλαπλά, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε πρακτικό επίπεδο. Η προσπάθεια επίτευξης των δεικτών λειτουργεί ενισχυτικά συμβάλλοντας στην επαγγελματική τους ανάπτυξη και στη βελτίωση των σχέσεων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων στη μαθησιακή διαδικασία μέσα στο σχολείο και έξω από αυτό.

Εισαγωγή-Προβληματική

Η παγκόσμια κοινότητα έχει παραδεχτεί και διατυπώσει το ρόλο της εκπαίδευσης στην πορεία προς την αειφορία (Καλαϊτζίδης & Ουζούνης, 2000, Γεωργόπουλος 2002, Φλογαίτη 2006, Huckle 2009, Huckle 2010). Στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης για την Αειφορία (ΕγΑ), το σχολείο καλείται να λειτουργήσει ως φορέας αλλαγής (Uzell, 1999), αφού πρώτα το ίδιο αποτελέσει το αντικείμενο της αλλαγής αυτής (Orr 1992, Sterling 1996, 2002). Συνεπώς είναι αναγκαίος ο προσανατολισμός του σύγχρονου σχολείου προς τις αρχές, τις αξίες και τις πρακτικές της αειφορίας, οι οποίες θα διαπερνούν και θα διαποτίζουν το παιδαγωγικό, κοινωνικό/οργανωσιακό και περιβαλλοντικό/οικονομικό επίπεδο λειτουργίας του (Posch 1998, 1999, Φλογαίτη & Δασκολιά 2004, Φλογαίτη κ.α. 2010, Κάτσεων 2012), καλύπτοντας τη διάσταση που υπάρχει ανάμεσα σε αυτό που διδάσκει και σε αυτό που εφαρμόζει (Uzell *et al.* 1994). Οι πρώτες αναφορές στο «αειφόρο σχολείο» εντοπίζονται στην Αυστραλία (Henderson & Tilbury 2004, Gough 2005) και στη Μ. Βρετανία (DfES, 2007).

Μία προσπάθεια εφαρμογής του αειφόρου σχολείου σε εθνική κλίμακα έγινε με το «Βραβείο Αειφόρου Σχολείου» (ΒΑΣ). Το ΒΑΣ υπήρξε ένας διαγωνισμός (2010-2013) μεταξύ σχολείων με αντικείμενο την ενσωμάτωση της ιδέας και των αξιών της αειφορίας σε κάθε τομέα της ζωής και λειτουργίας της σχολικής μονάδας, μέσω της

οργάνωσης δραστηριοτήτων με βάση τους δείκτες αιεφόρου σχολείου. Στόχος των σχολείων που συμμετείχαν ήταν η επίτευξη των μέγιστων δυνατών τιμών για κάθε δείκτη αιεφόρου σχολείου, ώστε να διακριθεί το σχολείο στο διαγωνισμό. Ο συντονισμός του διαγωνισμού γινόταν από συντονιστική επιτροπή, που τα μέλη της προέρχονταν από το Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού και συντονιστής ήταν ο Δημήτρης Καλαϊτζίδης. Η εφαρμογή ξεκίνησε πιλοτικά τη σχολική χρονιά 2009-10 με τη συμμετοχή τριών σχολείων Δ/βάθμιας Εκπαίδευσης από τον Έβρο, την Αθήνα και την Κρήτη. Ως διαγωνισμός ξεκίνησε κατά τη σχολική χρονιά 2010-11 με συμμετοχή 140 σχολείων, όλων των βαθμίδων, από όλη την Ελλάδα. Τη δεύτερη χρονιά (2011-12) τα σχολεία που συμμετείχαν έγιναν 180, ενώ την τρίτη (2012-13) ανήλθαν στα 210. Ο διαγωνισμός τελούσε υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Σύμφωνα με τους όρους του διαγωνισμού τα σχολεία διαγωνίζονταν για καλύτερες επιδόσεις σε τρεις γενικούς τομείς: Α. Τον παιδαγωγικό Β. Τον κοινωνικό/οργανωσιακό και Γ. Τον περιβαλλοντικό/οικονομικό. Για κάθε ένα από τους τομείς αυτούς δημιουργήθηκαν συγκεκριμένοι δείκτες - κριτήρια ποιότητας (Καλαϊτζίδης, 2013). Στο τέλος της σχολικής χρονιάς κάθε σχολείο που συμμετείχε στο διαγωνισμό, επισκεπτόταν την ιστοσελίδα του ΒΑΣ και έβαζε μια τιμή για κάθε δείκτη, ανάλογα με τις δράσεις που είχαν υλοποιηθεί. Στη συνέχεια, με τη βοήθεια ενός αλγόριθμου, προέκυπτε η συνολική βαθμολογία του σχολείου. Συγκρίνοντας τις βαθμολογίες μεταξύ των σχολείων προέκυπταν οι νικητές του διαγωνισμού.

Μετά από τρία χρόνια πλήρους εφαρμογής του ΒΑΣ αποφασίστηκε να γίνει αξιολόγηση του θεσμού και των επιτευγμάτων του. Για το σκοπό αυτό συγκροτήθηκε, υπό το Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, μια επιτροπή αξιολόγησης του ΒΑΣ με τα εξής μέλη:

1. Αραβέλλα Ζαχαρίου από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου.
2. Δημήτρη Καλαϊτζίδη, Συντονιστή του Αιεφόρου Σχολείου, Διευθυντή Ραλλείου Γενικού Λυκείου Θηλέων Πειραιά.
3. Παναγιώτη Μπλίτσα, Προϊστάμενο Εκπαιδευτικών Θεμάτων Διεύθυνσης Δ.Ε. Πειραιά.
4. Χριστίνα Νομικού, μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής του ΒΑΣ και Διευθύντρια του 7^{ου} Δ.Σ. Αγίου Δημητρίου Αττικής.
5. Δήμητρα Σπυροπούλου, συνταξιούχο, τ. Πάρεδρο Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
6. Έφη Φουσέκη, Σχολική Σύμβουλο, π. Διευθύντρια ΣΕΠΕΔ/ΥΠΑΙΘ.

Έργο της επιτροπής ήταν:

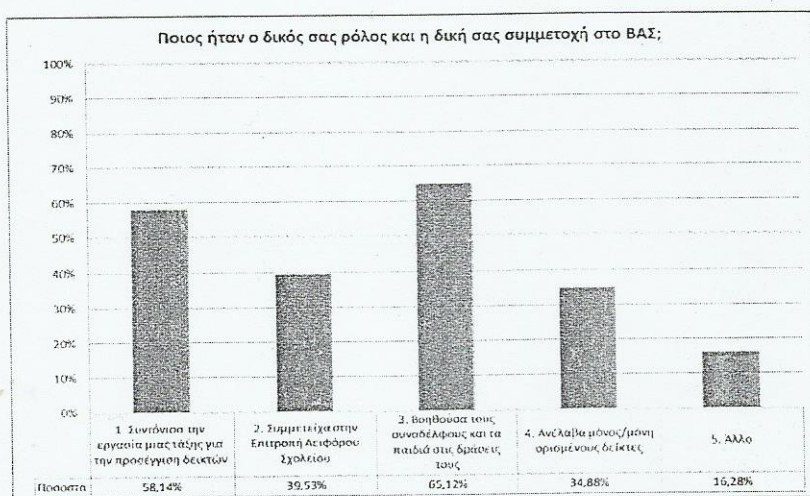
- Να διατυπώσει το περιεχόμενο και τους στόχους της αξιολόγησης
- Να καταρτίσει σχέδιο και χρονοδιάγραμμα αξιολόγησης
- Να δημιουργήσει το εργαλείο της έρευνας
- Να πραγματοποιήσει τη σχετική έρευνα

Μεθοδολογία της έρευνας

Για την πραγματοποίηση της έρευνας, συνεργάτες του ΣΠΕ επισκέφθηκαν τα σχολεία που δήλωσαν εθελοντικά συμμετοχή, μετά από συνεννόηση με τη διεύθυνση του σχολείου. Η μεθοδολογία της έρευνας ήταν μικτή. Έγιναν ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με διευθυντές/ντριες και εκπαιδευτικούς, ενώ δόθηκαν γραπτά ερωτηματολόγια σε μαθητές/τριες. Η έρευνα ήταν πανελλήνια και αφορούσε τα σχολεία που δήλωσαν ότι υλοποιούν το Σχολικό Πρόγραμμα Δράσης (ΣΠΔ), όπως προτείνεται από τους δείκτες Αειφόρου Σχολείου. Στην έρευνα συμμετείχαν οικειοθελώς 5 νηπιαγωγεία, 16 δημοτικά σχολεία, 10 γυμνάσια, 6 γενικά λύκεια και 3 ΕΠΑΛ-ΤΕΣ, συνολικά 40 σχολεία, που αντιπροσωπεύουν το 19% των σχολείων του ΒΑΣ, κατά το 2012-13 (210 σχολεία). Σε κάθε σχολείο ζητήθηκαν οι απόψεις από το διευθυντή/τη διευθύντρια, από τουλάχιστον δύο εκπαιδευτικούς και από τουλάχιστον πέντε μαθητές/τριες. Η επιλογή των εκπαιδευτικών και των μαθητών/τριών έγινε τυχαία, ακολουθώντας συγκεκριμένη διαδικασία. Οι ερευνητές που επισκέφθηκαν τα σχολεία είναι εκπαιδευτικοί εγνωσμένου κύρους, που προέρχονται από το χώρο της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Τα χρονικά διαστήματα που έγιναν οι επισκέψεις ήταν: Στα Νηπιαγωγεία και Δημοτικά Σχολεία: 15 Μαΐου - 5 Ιουνίου 2013. Στα Γυμνάσια: 15 Απριλίου -15 Μαΐου 2013. Στα ΓΕΛ και ΕΠΑΛ: 16 -26 Απριλίου 2013

Αποτελέσματα (Κυρίως σώμα)

Στη συνέχεια θα παραθέσουμε τα πιο σημαντικά ευρήματα της έρευνας, σε σχέση με την επίδραση στους εκπαιδευτικούς από τη συμμετοχή του σχολείου στο ΒΑΣ, σύμφωνα με τους ίδιους.

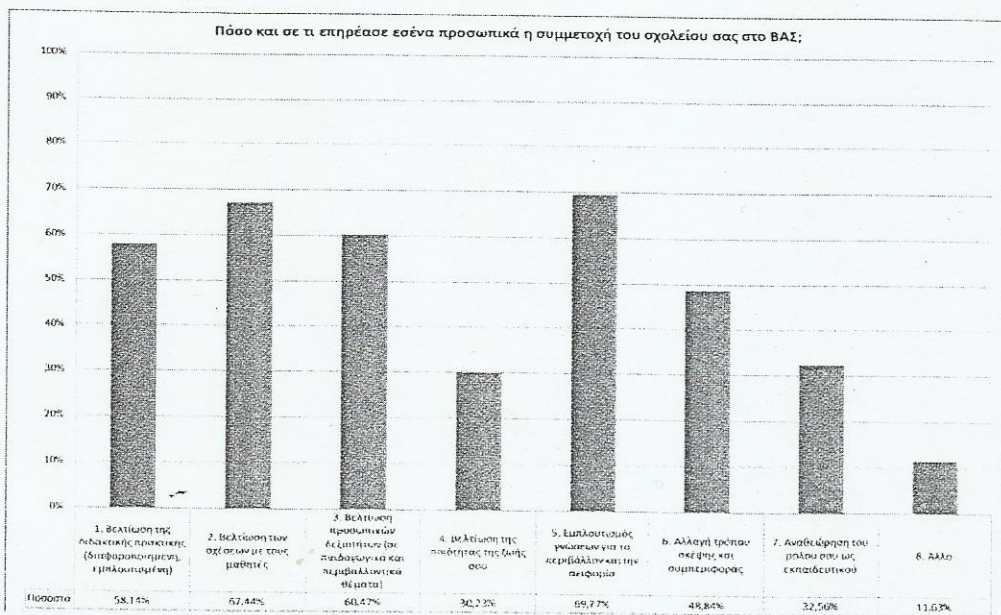

Γράφημα 1. Τρόπος συμμετοχής των εκπαιδευτικών στο ΒΑΣ

Από το **Γράφημα 1** προκύπτει ότι οι κύριοι τρόποι συμμετοχής των εκπαιδευτικών στις διαδικασίες του ΒΑΣ είναι κατά σειρά:

- Η βοήθεια προς άλλους εκπαιδευτικούς και μαθητές στις δράσεις τους, 65,12%
- Ο συντονισμός μιας τάξης στην προσπάθεια να προσεγγίσουν οι μαθητές κάποιους δείκτες, 58,14%
- Η συμμετοχή στην Επιτροπή Αειφόρου Σχολείου, 39,53%
- Η ανάληψη κάποιων δεικτών μεμονωμένα από τους ίδιους, 34,88%

Είναι ενδιαφέρον ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών δήλωσε πως συμμετείχε στο ΒΑΣ προσφέροντας βοήθεια σε άλλους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές. Το συγκεκριμένο εύρημα είναι σημαντικό γιατί δείχνει πως για την επίτευξη των δεικτών συνεργάζονται σε μεγάλο ποσοστό τουλάχιστον δυο εκπαιδευτικοί, καθώς και οι εκπαιδευτικοί με τις μαθητικές ομάδες. Το γεγονός αυτό είναι ενθαρρυντικό, διότι δε συμφωνεί με ευρήματα διεθνών ερευνών (Bezzina & Testa 2005, Kougioumtzis & Patrinsksson 2009) ότι συνήθως οι εκπαιδευτικοί εργάζονται μόνοι τους, πίσω από τις κλειστές πόρτες των αιθουσών. Η συμμετοχή συνεπώς στο ΒΑΣ, η οργάνωση κοινών δράσεων με στόχο την επίτευξη των δεικτών φαίνεται να προωθεί σημαντικά τη συνεργασία μεταξύ των εκπαιδευτικών, κάτι που είναι ζητούμενο και απαιτείται προκειμένου να μετασχηματιστεί το παραδοσιακό σχολείο σε αειφόρο.

Γράφημα 2. Επίδραση της συμμετοχής του σχολείου στο ΒΑΣ, στους εκπαιδευτικούς

Το **Γράφημα 2** αποτυπώνει κάτι ενδιαφέρον: τα κέρδη που αναφέρουν ότι αποκόμισαν οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο ΒΑΣ και είναι:

- Εμπλουτισμός των γνώσεων για το περιβάλλον και την αειφορία, 69,77%
- Βελτίωση των σχέσεων με τους μαθητές, 67,44%
- Βελτίωση των προσωπικών δεξιοτήτων σε παιδαγωγικά και περιβαλλοντικά θέματα, 60,47%
- Βελτίωση της διδακτικής πρακτικής, 58,14%
- Αλλαγή τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς, 48,84%
- Αναθεώρηση του ρόλου σου ως εκπαιδευτικού, 32,56%
- Βελτίωση της ποιότητας της ζωής σου, 30,23%

Είναι προφανές από τις δηλώσεις ότι η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στο ΒΑΣ συμβάλλει στην προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Αρχικά εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους γύρω από θέματα που σχετίζονται με το περιβάλλον και την αειφορία. Αυτό σημαίνει ότι καθώς είναι καλύτερα ενημερωμένοι γύρω από τις αρχές και τις αξίες της αειφορίας, εντάσσουν συχνότερα σχετικά θέματα στη διδασκαλία τους. Σημαντικό επίσης είναι ότι οι ίδιοι θεωρούν πως βελτιώνονται οι προσωπικές τους δεξιότητες σε παιδαγωγικά και περιβαλλοντικά ζητήματα. Μεγάλο είναι και το ποσοστό των εκπαιδευτικών που δηλώνει ότι η συμμετοχή τους στο ΒΑΣ βελτίωσε τη σχέση τους με τους μαθητές, γεγονός πολύ σημαντικό, αφού οι μαθητές έχουν ανάγκη να αισθάνονται ασφάλεια στο σχολείο και να εμπιστεύονται τους εκπαιδευτικούς. Αυτό αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον αν το συσχετίσουμε με το ποσοστό 32,56% που δηλώνει ότι με τη συμμετοχή του στο ΒΑΣ αναθεώρησε το ρόλο του ως εκπαιδευτικού. Το ένα τρίτο των εκπαιδευτικών δηλώνουν ότι συνειδητοποίησαν αυτή την αλλαγή ρόλου, μέσα από τη συμμετοχή τους στο ΒΑΣ. Είναι εντυπωσιακό επίσης ότι ένα ποσοστό 30,23% δηλώνει ότι βελτιώθηκε η ποιότητα της ζωής του, κάτι μάλλον μη αναμενόμενο. Πιθανώς αυτό να οφείλεται στην ενημέρωση που έχουν οι ίδιοι κατά την ενασχόληση τους με τους δείκτες του αειφόρου σχολείου και στην υιοθέτηση φιλοπεριβαλλοντικών συμπεριφορών στην προσωπική τους ζωή, αλλά και στη βελτίωση της επαγγελματικής τους ζωής.

Απαντήσεις εκπαιδευτικών στην Ερώτηση: Βοήθησε η συμμετοχή του σχολείου στο ΒΑΣ, ώστε οι εκπαιδευτικοί να κατανοήσουν καλύτερα την έννοια της Αειφορίας;

Σε ποσοστό 69, 77% απάντησαν θετικά. Μάλιστα διευκρινίζοντας είπαν:

• *Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δραστηριοτήτων με βάση του δείκτες συνετέλεσε ώστε:*

- ο *Να αναζητήσουμε πληροφορίες και να ενημερωθούμε για τις έννοιες Αειφορία και Αειφόρο Σχολείο. (αντιστοιχεί στο 1^ο παιδαγωγικό δείκτη: Ποσοστό ενσωμάτωσης θεμάτων σχετικών με την αειφορία- αειφόρο ανάπτυξη στα μαθήματα του σχολείου)*
- ο *Να συμμετέχουμε αρκετοί εκπαιδευτικοί σε επιμορφωτικά σεμινάρια*
- ο *Να προσεγγίσουμε καλύτερα την έννοια της αειφορίας τόσο λόγω της συμμετοχής του σχολείου στο ΒΑΣ όσο και από τις κατ' ιδίαν συζητήσεις*

- ο Να μπορούμε σε θέματα πολιτιστικά, ανθρώπινων δικαιωμάτων κτλ και να αντιληφθούμε τη σφαιρικότητά της αειφορίας

Οι δηλώσεις των εκπαιδευτικών σηματοδοτούν την αλλαγή που επέρχεται στο σχολείο, όταν αυτό προσπαθεί να μετασχηματιστεί σε αειφόρο, έχοντας ως οδηγό του δείκτες αειφόρου σχολείου. Κάθε δήλωση αποτυπώνει την προσπάθεια κάλυψης αντίστοιχου δείκτη. Σε ότι αφορά την κατανόηση της έννοιας της αειφορίας, η αναζήτηση θεωρητικών γνώσεων, ο γενικότερος προβληματισμός, η υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων και η οργάνωση δράσεων βοηθά στην καλύτερη προσέγγιση της έννοιας. Η κατανόηση αυτή μπορεί να έχει σημαντική επίδραση στην αναθεώρηση της συνολικής στάσης του εκπαιδευτικού, καθώς, ουσιαστικά, προτείνει ένα νέο και διαφορετικό τρόπο ζωής, στηριγμένο σε διαφορετικές αξίες. Άλλωστε 48,84% δήλωσαν αλλαγή τρόπου σκέψης και συμπεριφοράς.

Ερώτηση: Βοήθησε η συμμετοχή του σχολείου στο ΒΑΣ, ώστε οι εκπαιδευτικοί να κατανοήσουν καλύτερα την έννοια του Αειφόρου Σχολείου;

Η απάντηση ήταν θετική και μάλιστα δήλωσαν ότι αυτό φάνηκε στην πράξη γιατί παρατήρησαν:

- ο Αλλαγή κλίματος στο σχολείο (συμπεριφορά μαθητών, μείωση απουσιών)
- ο Δημιουργήθηκε καλύτερη παιδαγωγική σχέση με τους μαθητές
- ο Βελτιώθηκε το γενικότερο επίπεδο συνεργασίας καθώς ήλθαν σε στενότερη επικοινωνία οι εκπαιδευτικοί.
- ο Οι εκπαιδευτικοί είναι τώρα πιο συνεργάσιμοι
- ο Άνοιξε το σχολείο στην κοινωνία.
- ο Τα παιδιά μπήκαν στα προβλήματα.
- ο Βλέποντας καθημερινά τα αποτελέσματα (αισθητική τοίχων, ανακύκλωση, κήπος)

Σταδιακά, όπως φαίνεται μέσα από το πλαίσιο που δημιουργούν οι δείκτες αντιλαμβάνονται οι εκπαιδευτικοί καλύτερα τι σημαίνει και πώς λειτουργεί το αειφόρο σχολείο. Τα αποτελέσματα της αλλαγής είναι ορατά στην καθημερινή ζωή του σχολείου. Είναι σημαντικό το γεγονός πως οι περισσότερες δηλώσεις για τη βελτίωση της λειτουργίας του σχολείου αφορούν στον κοινωνικό τομέα που είναι εκείνος που καθορίζει εν πολλοίς τη λειτουργία ενός αειφόρου σχολείου. Είναι πολλές οι δηλώσεις στις οποίες οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί λένε πως βελτιώνεται το επίπεδο συνεργασίας τους, αλλάζει το κλίμα του σχολείου και οι σχέσεις τους με τους μαθητές. Η συνεργασία των εκπαιδευτικών και η δημιουργία θετικού κλίματος είναι το πρώτο βήμα για το μετασχηματισμό του σχολείου σε αειφόρο.

Εκείνοι που δήλωσαν «άλλο», δήλωσαν τα παρακάτω, σε σχέση με τη δική τους προσωπική βελτίωση:

- Όταν αποδέχεσαι κάτι καινούργιο και καινοτόμο, είναι επόμενο να επηρεαστεί καθοριστικά
- Τώρα χρησιμοποιώ διαδραστικό πίνακα και υπολογιστή
- Εκπαιδευτική επαγρύπνηση, βελτίωση της οργανωτικής ικανότητας, καλύτερη διαχείριση του χρόνου
- Αυξήθηκε το ενδιαφέρον μου για μια πιο ποιοτική εκπαίδευση
- Νιώθω περισσότερο χρήσιμη από μια τυπική καθηγήτρια
- Προσπαθώ να εμπλουτίσω το μάθημά μου μέσα από τις δράσεις
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής ως προς το εργασιακό περιβάλλον
- Αισθάνομαι πλέον την ανάγκη ό,τι κάνουμε με τους μαθητές να το προσφέρουμε σε όλη τη σχολική κοινότητα
- Πιο στενή σχέση με τους μαθητές, μέσα από τη συνεργασία
- Έμαθα ότι όλα τα μαθήματα του σχολείου μπορούν να εφαρμοστούν σε διάφορες δραστηριότητες
- Μου αρέσει που οι μαθητές είναι πρόθυμοι για διάφορες δραστηριότητες
- Άρχισα να αισθάνομαι το σχολείο σαν πολύ οικείο χώρο
- Μας παρασέρνει κι εμάς ο ενθουσιασμός των μαθητών
- Το ΒΑΣ ήταν αφορμή για να παρακολουθήσω σεμινάρια περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος
- Ξεκίνησα μεταπτυχιακό

Οι δηλώσεις αυτές των εκπαιδευτικών που προέκυψαν αβίαστα, αποτυπώνουν με σαφή τρόπο τα οφέλη που αποκόμισαν στην προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη-βελτίωση από την προσπάθεια εφαρμογής των δεικτών. Επί πλέον, αναδεικνύεται ότι η υιοθέτηση των δεικτών αιεφόρου σχολείου ως πλαισίου λειτουργίας της σχολικής μονάδας, έχει ριζοσπαστικό και απελευθερωτικό χαρακτήρα, στοιχεία που συνάδουν με την ποιοτική εκπαίδευση και μπορούν να προσδώσουν στη σχολική διαδικασία ένα νέα πλαίσιο αναδιοργάνωσης της μαθησιακής πορείας στη βάση των αναγκών και των ενδιαφερόντων του συνόλου της σχολικής μονάδας.

Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στο διαγωνισμό Βραβείο Αειφόρου Σχολείου και κυρίως στη διαδικασία κατανόησης και προσέγγισης των δεικτών συνέβαλε σημαντικά στην προσωπική και επαγγελματική τους ανάπτυξη. Όπως δήλωσαν οι ίδιοι, το γεγονός ότι έθεσαν τους δείκτες ως πλαίσιο λειτουργίας του σχολείου, τους βοήθησε να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους γύρω από τις αρχές και τις αξίες της αιεφορίας, να καλλιεργήσουν τις προσωπικές τους δεξιότητες σε παιδαγωγικά και περιβαλλοντικά ζητήματα και να βελτιώσουν τη διδακτική πρακτική τους. Τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η ενασχόληση με τους δείκτες του αιεφόρου σχολείου λειτουργεί

επιμορφωτικά για τους εκπαιδευτικούς και τελικά τους οδηγεί στην αναθεώρηση του ρόλου τους ως εκπαιδευτικών. Διαπιστώνουν, δηλαδή, ότι αναλαμβάνουν ρόλο συντονιστικό και καθοδηγητικό, έχοντας τους μαθητές συμμετοχούς στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς και στην προσπάθεια σχεδιασμού και υλοποίησης των δράσεων. Είναι αξιοπρόσεκτο επίσης ότι ένα σημαντικό ποσοστό εκπαιδευτικών δηλώνει πως βελτιώθηκε η ποιότητα της ζωής του, κάτι σχετικώς μη αναμενόμενο. Πιθανώς αυτό να οφείλεται στις γνώσεις που αποκτούν οι ίδιοι κατά την ενασχόλησή τους με τους δείκτες του αειφόρου σχολείου, στην υιοθέτηση φιλοπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς στην προσωπική τους ζωή, αλλά και στη βελτίωση της επαγγελματικής τους ζωής.

Επίσης, ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δράσεων σχετικών με τους δείκτες, σύμφωνα με τις δηλώσεις των εκπαιδευτικών, ανέπτυξε τόσο τη μεταξύ τους συνεργασία όσο και τη συνεργασία με τους μαθητές. Επιπλέον, μέσα από αυτή τη συνεργασία και την υλοποίηση των δράσεων διαπίστωσαν ότι βελτιώθηκε η σχέση τους με τους μαθητές γεγονός πολύ σημαντικό, αφού οι μαθητές έχουν ανάγκη να αισθάνονται ασφάλεια στο σχολείο και να εμπιστεύονται τους εκπαιδευτικούς. Αυτή η καλλιέργεια καλύτερου κλίματος μέσα στη σχολική μονάδα είναι πολύ σημαντική, ειδικά σήμερα που η οικονομική κρίση δημιουργεί πολλά ψυχολογικά και κοινωνικά προβλήματα.

Τα παραπάνω αποτελέσματα της έρευνας μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι δείκτες αειφόρου σχολείου, ως πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας του σχολείου, επηρεάζουν θετικά σε πολλά επίπεδα τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, το κλίμα του σχολείου και συνεπώς όλους τους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία. Προτείνουμε συνεπώς, ανεπιφύλακτα, σε όλα τα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης να υιοθετήσουν μια λειτουργία στηριγμένη στους δείκτες αειφόρου σχολείου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Bezzina, C. & Testa, S. (2005), establishing schools as professional learning communities: perspectives from Malta, *European Journal of Teacher Education*, 28(2), σ. 141-150.

Department for Education and Skills, (2007). *Sustainable Schools for Pupils, Community and the Environment*, DfES 2007. Ανασύρθηκε από <http://www.dfes.gov.uk/>

Gough, A. (2005). Sustainable Schools: Renovating educational Processes. *Applied Environmental Education and Communication* 4, 339-351.

Henderson, K. & Tilbury, D. (2004). Whole-School Approaches to Sustainability: An International Review of Sustainable School Programs. Report Prepared by the Australian Research Institute in Education for Sustainability (ARIES) for the Department of the Environment and Heritage, Australian Government. Ανάστυθηκε από

http://www.aries.mq.edu.au/projects/whole_school/files/international_review.pdf

Huckle, J. (2009). Sustainable Schools: responding to new challenges and opportunities. *Geography* Vol 94, part 1, 13-21.

Kalaitzidis, D. (2012) Sustainable School Indicators: approaching the vision through the sustainable school award. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, vol. 14, no. 2, pp. 165–178, 201. DOI: 10.2478/v10099-012-0015-7

Kougioumtzis, K. & Patriksson, G. (2009), School-based teacher collaboration in Sweden and Greece: formal cooperation, deprivatized practices and personalized interaction in primary and lower secondary schools, *Teachers and teaching: Theory and practice*, 15(1), σ. 131-154.

Orr, D. (1992). *Ecological Literacy: Education and the transition to a postmodern world*. Albany: SUNY Press

Posch, P. (1998). *The ecologisation of schools in Austria*. PEB Exchange, Programme on Educational Building, 1998/5, OECD Publishing

Posch, P. (1999). The Ecologisation of Schools and its Implications for Educational Policy. *Cambridge Journal of Education*. 29 (3), 341-348.

Sterling, S. (1996). Education in Change. In J. Huckle and S. Sterling (eds) *Education for Sustainability*. London: Earthscan, 18-39

Sterling, S. (2002). *Sustainable Education*. Schumacher Briefings No 6. Bristol: Green Books.

Uzzell D., Davallon J., Bruun Jensen B., Gottesdiener H. Fontes J. Kofoed J.

Uhrenholdt G. & Vognsen C. (1994) *Children as Catalysts of Environmental Change*. Report to DGXII/D-5 Research on Economic and Social Aspects of the Environment (SEER).

Uzzell, D. (1999). Education for environmental action in the community: new roles and relationships. *Cambridge Journal of Education*, 29(3), 397-413

Ελληνική

Γεωργόπουλος Α. (2002). *Περιβαλλοντική Ηθική*. Αθήνα: Gutenberg.

Καλαϊτζίδης, Δ. & Κ. Ουζούνης (2000) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Θεωρία και Πράξη*. Εκδ. Σπανίδης, Ξάνθη

Καλαϊτζίδης, Δ. (2013) *Το αειφόρο σχολείο: δείκτες αειφόρου σχολείου και μεθοδολογία οργάνωσης*. Αθήνα: Aeiforum (Ανασύρθηκε από www.aeiforum.eu)

Κάτσεων, Χ. (2012) *Η έννοια της συμμετοχής στο πλαίσιο του αειφόρου σχολείου*.

Μια έρευνα δράσης σε δημοτικό σχολείο, Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο

Φλογαΐτη, Ε. & Μ. Δασκολιά, (2004). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Σχεδιάζοντας ένα*

«αειφόρο» μέλλον. Στο Π. Α. Αγγελίδης & Γ. Γ. Μαυροειδής (επιμ.) *Εκπαιδευτικές*

καινοτομίες για το σχολείο του Μέλλοντος, Τ. Β', σελ. 281-302, Αθήνα: Τυπωθήτω-

Γιώργος Δαρδανός

Φλογαΐτη, Ε. (2006) *Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία*. Αθήνα:

Ελληνικά Γράμματα.

Φλογαΐτη, Ε. Χ. Κάτσεων, Ε. Ναούμ, & Χ. Νομικού (2010) *Η έννοια της αειφορίας*

ως ρυθμιστική ιδέα για την εξέλιξη ενός εκπαιδευτικού οργανισμού σε κοινότητες

μάθησης, *Πρακτικά του πανελληνίου συνεδρίου «Το αειφόρο σχολείο του παρόντος*

και του μέλλοντος» Αθήνα, Ελληνική Εταιρεία Περιβάλλοντος και Πολιτισμού